

PROCES TRANZICIJE DIGITALIZACIJE MEDIJA U SRBIJI¹

Maja Paunović², Danijel Kadarjan³, Branko Bukvić⁴

Rezime: Ovaj rad predstavlja kratak prikaz situacije u industriji nacionalnog medijskog javnog servisa, sa osvrtom na njegovu prošlost i tendencije daljeg razvoja. Poseban naglasak u radu je na procesu digitalizacije medija u Srbiji. Pokušaćemo da pojasnimo na koji način i pod kojim uslovima, javni servis Srbije planira da sprovede proces digitalizacije medija. Pažnja će u radu biti usmerena na planirane troškove države Srbije u procesu tranzicije digitalnog signala. Digitalizaciju treba posmatrati kao finansijski poduhvat i kao dugoročnu investiciju koja će unaprediti poslovanje domaćeg medijskog sektora. Proces digitalizacije medija u Evropi je u poodmakloj fazi. Srbija, u odnosu na zemlje članice Evropske unije, ali i države u regionu, kasni sa procesom digitalizacije.

Ključne reči: javni servis, mediji, finansijska pomoć države, digitalizacija

TRANZITION PROCESS OF MEDIA DIGITALIZATION IN SERBIA

Summary: This paper presents a brief overview of the situation in domestic public media service, with reference to its past and future development trends. In this paper, the special emphasis is given to the process of media digitalization in Serbia. We will try to clarify how and under what conditions, the public media service of Serbia plans to carry out the digitization process, as well as outline the expenditures the Republic of Serbia will acquire in this transition process. Digitalization should be observed as a long term investment which will improve operations of the domestic media sector. In Europe, the digitalization process has reached an advanced stage of the transition process. In comparison to EU and CEE countries, the digitalization process in Serbia is, at the least, far behind.

Key words: media, public service, government financial help, digitalization

1. UVOD

Digitalizacija medija, tj. radija i televizije, podrazumeva potpunu digitalizaciju radijskog i televizijskog signala, od trenutka kada se slika i/ili zvuk snime u studiju, do trenutka kada

¹ Rad je deo integralnog interdisciplinarnog projekta broj 47020: „Digitalne medijske tehnologije i društveno – obrazovne promene”, koji finansira Ministarstvo za obrazovanje i nauku Vlade Republike Srbije.

² MA Maja Paunović, Fakultet za menadžment, Njegoševa 1a, Sremski Karlovci, E-mail: paunovic@famns.edu.rs

³ MA Danijel Kadarjan, Fakultet za menadžment, Njegoševa 1a, Sremski Karlovci, E-mail: kadarjan@famns.edu.rs

⁴ MA Branko Bukvić, Fakultet za menadžment, Njegoševa 1a, Sremski Karlovci, E-mail: bukvic@famns.edu.rs

signal stigne do radio odnosno televizijskih prijemnika. Prenos signala kroz vazduh se ne vrši više u analognom, već u digitalnom obliku, uz korišćenje digitalnih metoda modulacije i obrade signala.

Digitalizaciju medija neophodno je izvršiti zato što je Republika Srbija 2006. godine u Ženevi potpisala sporazum GE06 i time se obavezala da najkasnije do 17. juna 2015. godine pređe na digitalno emitovanje televizijskog signala, što su dužne da urade i sve evropske zemlje. Preporuka Evropske Komisije članicama EU je da potpuni prelazak na digitalno emitovanje bude do početka 2012. godine. Prednosti digitalne televizije u odnosu na analognu su :

- Kvalitetnija slika i zvuk
- Više kanala
- Veća otpornost na smetnje
- Bogatiji programski sadržaji
- Novi servisi i mogućnosti (e-bankarstvo, e-kupovina, video na zahtev, bolji teletekst)
- Posebne usluge namenjene osobama sa posebnim potrebama

2. PROCES DIGITALIZACIJE MEDIJA U SRBIJI

Izuzetno važan element u procesu prelaska sa analognog na digitalno emitovanje signala predstavlja utvrđen vremenski rok. Faktor koji najviše utiče na vremenske okvire je regionalna konferencija održana u Ženevi (GE-06) ⁵ juna 2006. godine, na kojoj se 118 zemalja članica Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU) saglasilo „da uvođenje digitalne radiodifuzije, i prestanak analogne televizije u Evropi⁶, Africi i delu Azije, treba da bude završeno do 17.6.2015. godine”⁷. Ovim Sporazumom je definisano da nakon utvrđenog roka, države neće morati da štite analogne usluge od susednih zemalja, te da će moći slobodno da koriste frekvencije određene za svaku državu posebno, za svoje digitalne usluge. Uz dogovor o frekvenciji spektra, na konferenciji je odlučeno da se poboljša zaštita analognog prenosa frekvencija (odobreno Štokholmskim Dogovorom iz 1961. godine).

Sve države članice Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU), u procesu digitalne tranzicije, napiravile su Strategije za prelazak na digitalno emitovanje. Ovaj dokument se smatra dokumentom višeg nivoa koji pored pregleda ključnih odluka, strategija i odrednica (prekretnica) pruža i informacije o datumu prelaska sa analognog na digitalno emitovanje, ulozi države (vlade), pokrivenosti usluga, broju već primenjenih multipleksova, zakonodavnim okvirima i standardnom formatu kompresije za digitalnu televiziju. Pored toga, u ovim nacionalnim strategijama postavljene su jasne odrednice koje se tiču tipa tranzicije: da li se radi o postepenom (prekonoćnom, iznenadnom), tipu rasprostranjenom širom zemlje ili tipu raspoređenom po regionima.

⁵ U Evropi, i nekim delovima Azije, GE – 06 zamenjuje postojeći Štokholmski sporazum (ST-61) koji je regulisao korišćenje frekvencija u okolini analognog prenosa.

⁶ Kosovo, kao zasebna i nezavisna zemlja, nije bilo deo GE-06 plana koji regulise korišćenje frekvence, jer je tada sastavni deo Srbije. Danas, Kosovo predstavlja jedinu zemlju u regionu koja nije članica ITU-a i koja nema određeni datum za prelazak na digitalni signal. Opširnije: CEE Digital Switchover Outlook 2010, KPMG, str.7

⁷ Tekst medijske studije na srpskom jeziku, str.52

Prema izveštaju KPMG⁸, Evropska komisija otvoreno podržava i ohrabruje članice Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU) u procesu tranzicije sa analognog na digitalni prenos signala. Pored toga, čelnici Evropske komisije su u 2010. godini prognozirali da će većina članica do početka 2012. godine izvršiti tranziciju i time doprineti ostvarivanju očekivanih ekonomskih i društvenih beneficija za Evropsku uniju kao celinu.

Proces digitalizacije medija u Evropi je u poodmakloj fazi, pri čemu su neke zemlje Evropske unije već okončale u potpunosti proces digitalizovanja. Države članice Evropske unije su počele sa isključivanjem analognih televizijskih frekvenci i prelaskom na digitalnu televiziju već krajem XX. Digitalizacija je zakucala na vrata Evrope davne 1998. godine kada je u Velikoj Britaniji⁹ počelo emitovanje digitalne televizije. Kada je u pitanju proces digitalizacije medija i osiguranje kako održivosti tako i razvoja javnog servisa, Srbija zaostaje za Evropom, ali i za zemljama u regionu.

Kada je reč o potpunom isključenju analognog signala i prelasku na digitalni prenos, Hrvatska i Slovenija već su prešle na digitalno emitovanje televizijskog programa, a Mađarska je u završnoj fazi. U drugim zemljama (sa izuzetkom Srbije u kojoj je rok fleksibilniji) prekid analognog emitovanja se očekuje do kraja 2012. godine. Usled negativnih efekata svetske ekonomske krize i nastupanja recesije, većina zemalja centralne i istočne Evrope se odlučila da proces prelaska sa analognog na digitalno emitovanje signala odloži na neko vreme. Tako, u Bosni i Hercegovini trenutno ne postoje ekonomski uslovi da ceo proces digitalizacije bude završen na vreme, dok Crna Gora, koja je prema utvrđenim planovima do kraja 2012. godine trebalo da prestane sa analognim emitovanjem, za sada kasni sa realizacijom akcionog plana. Srbija je u sličnoj situaciji.

Na sednici Vlade Republike Srbije, održanoj od 2.7.2009. godine, usvojena je nacionalna Strategija za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa. Ovim dokumentom Srbija se obavezala da će sprovesti digitalnu tranziciju do aprila 2012. godine. Državna sekretarka za Digitalnu agendu, Jasna Matić, izjavila je da bi probni digitalni televizijski signal trebalo da pokriva oko 40% gledališta u Srbiji, ali i da će se proces digitalizacije završiti nešto kasnije u odnosu na prvobitno predviđen datum, 4. april 2012. godine.

3. FINANSIJSKA PODRŠKA DIGITALIZACIJI U SRBIJI

Prelazak sa analognog na digitalni sistem predstavlja veliki problem u radiodifuznom lancu (od program provajdera do krajnjih korisnika) posebno onima koji nisu spremni za digitalnu eru. Najveća briga potrošača je dostupnost odgovarajućih risiving uređaja: prilagodljivi televizijski prijemnik (STB)¹⁰ ili integrisani TV setovi. Digitalizacija može biti veoma skupa za radiodifuziju kao i za ostale igrače na tržištu, čije kratkoročne investicije su vraćene samo na dugi rok. Treba napomenuti da proces prelaska sa analognog na digitalni prenos, odnosno potpuno isključenje analognog prenosa, nije jednostavno kako zbog tehničkih aspekata tako i zbog pravne i zakonske regulative.

Postavlja se pitanje kako će Srbija u uslovima svetske ekonomske i finansijske krize

⁸ CEE Digital Switchover Outlook 2010, 2010

⁹ Guzina B., Srbija na dobrom putu- digitalizacija radija i televizije, str.1, dostupno na web stranici: <http://www.audiohard.com/hififcafe/dokumentacija/Digitalizacija-za-Hi-Fi-caffe.pdf>

¹⁰ STP (Set top box) je prilagodljivi televizijski prijemnik koji se priključuje na antenski ulaz analognog TV prijemnika i tako omogućava prijem digitalnog signala.

finansirati ovaj poduhvat. Rešenje ovog problema možemo promaći u Strategiji za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa u kojoj se navodi da će potrebna sredstva za uvođenje digitalnog emitovanja radio i televizijskog programa biti planirana u okviru budžeta kojim raspolaže resorno ministarstvo (u trenutku pisanja ove Strategije to je bilo Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo). Jako je važno istaći da se Srbija sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju Evropskoj uniji obavezala da će početkom januara 2012. godine obustaviti praksu direktnog budžetskog finansiranja medija.

U Strategiji se navodi da će potrebna oprema za Emisionu tehniku (predajnici i distribucione mreže) u vrednosti od 75 miliona evra biti nabavljena tako što će se Republika Srbija zadužiti pod određenim uslovima¹¹ kod međunarodnih finansijskih institucija. Prema podacima koji se navode u Strategiji, nabavka potrebne opreme za proces digitalizacije medija u Srbiji trebalo bi da bude završena zaključno sa 2011. godinom. Prema proceni Ministarstva za telekomunikacije iz 2010. godine, Srbiju će digitalizacija medija koštati do 70 miliona evra, dok veliku i stabilnu ekonomiju kakva je Velika Britanija, kompletan prelazak na digitalni prenos signala koštaće između 1.1 i 2.2 milijarde funti.

Svako domaćinstvo u Srbiji, da bi moglo da „hvata“ digitalni signal, mora da poseduje prilagodljivi televizijski prijemnik- STB. Cena STB-a vremenom je opadala sve do trenutka kada se zaustavila na 25 evra. U Vladi Srbije se špekuliše da cena dekodera neće prelaziti 20 evra. Međutim, stručnjaci iz ove oblasti navode da je problem u tome što ovi uređaji neće moći da se koriste za drugu generaciju digitalne televizije, za koju se Srbija opredelila. Vodeći kablovski distributeri već su izašli sa ponudom za ove uređaje. Cena priključka u zavisnosti od paketa za koji se korisnici opredele se kreće u rasponu od 1,000 do 6,000 dinara, dok se procenjuje da će cena usluge biti od 200 do 600 dinara mesečno.

U većini zemalja Evropske unije, ali i u regionu centralne i istočne Evrope, kupovina prilagodljivog televizijskog prijemnika je obično subvencionisana od strane države (vlade). Na taj način je korisnicima omogućeno da kupe risivere po nižoj ceni.

U razvijenim zemljama poput Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije, koje su krajem XX veka počele sa masovnim emitovanjem digitalne televizije, u procesu prelaska sa analognog na digitalno emitovanja, prisutna je finansijska pomoć države (najčešće putem socijalnih davanja). Primera radi, u Sjedinjenim Američkim Državama svako domaćinstvo je dobilo po dva kupona kojim je moglo da podigne dva STB-a, u Velikoj Britaniji odvojeno preko 700 miliona evra u ove svrhe¹² (pokrivenost 7 miliona domaćinstava), u Nemačkoj je podeljeno otprilike 6,000 prijemnika porodicama sa niskim primanjem, koje nisu imale mogućnost da kupe jedan risiver, dok je Italija alocirala 110 miliona evra iz budžeta u ove svrhe.

U regionu centralne i istočne Evrope, države su odlučile da građanima u procesu tranzicije pruže određenu finansijsku pomoć. Tako je u Hrvatskoj svakom TV pretplatniku dostupan vaučer u vrednosti od 10 evra za kupovinu digitalnog risivera. U Crnoj Gori je planirana subvencija vlade prema kojoj će građani moći da priušte kupovinu prilagodljivog televizijskog prijemnika plaćajući samo 30% njegove tržišne cene. U Rumuniji i Bosni i

¹¹ U Strategiji nisu navedeni uslovi pod kojima će se država zadužiti kod međunarodnih finansijskih institucija.

¹² Opširnije Guzina B., Srbija na dobrom putu- digitalizacija radija i televizije, dostupno na web stranici: <http://www.audiohard.com/hifcafe/dokumentacija/Digitalizacija-za-Hi-Fi-caffe.pdf>, str. 2

Hercegovini još uvek nije definisana pomoć države. U Sloveniji će finansijska pomoć biti pružena samo siromašnim domaćinstvima.¹³

Prema nacionalnoj Strategiji za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa se navodi da će se, zbog trenutne ekonomske i finansijske situacije u Srbiji, subvencionisati pretplatničke baze i to na sledeći način:

- Nadoknadiće se deo troškova nabavke po jednog STB uređaja po domaćinstvu, za sve korisnike čije praćenje televizijskog programa zavisi isključivo od zemaljskog prijema
- Nadoknadiće se deo troškova nabavke po jednog STB uređaja po domaćinstvu za sve korisnike koji plaćaju pretplatu
- Nadoknadiće se deo troškova nabavke STB uređaja za kategorije socijalno ugroženih lica.¹⁴

Za razliku od Strategije u kojoj je navedeno da će svako domaćinstvo dobiti po jedan STB uređaj kako bi nesmetano moglo da prati prenos digitalnog signala, odlučeno je da će država pripremiti pomoć za 300.000 socijalno najugroženijih porodica i tako im omogućiti kupovinu dekodera.

U javnosti Srbije javile su se dve struje, jedna koja podržava proces digitalizacije i druga koja smatra da u ovim ekonomskim uslovima nije opravdano vršiti ovako velike i finansijski zahtevne poduhvate. Druga struja propagira stav da će čak i sa dolaskom digitalne ere, Srbija koristiti uglavnom zastarelu tehničku opremu i softver koji je neprikladan i često legalno sumnjiv. Dalje, smatraju da je digitalizacija nešto što nam samo stvara problem i trošak, jer pored STB uređaja koji obezbeđuje nesmetano praćenje digitalnog prenosa, građani Srbije će morati iz svog džepa da pokriju i druge troškove na prvom mestu veći udeo električne energije zbog korišćenja dodatne elektronske opreme (radi konvertovanja televizora i radio prijemnika). U poređenju sa analognim prenosom signala, digitalna televizija donosi brojne prednosti:¹⁵

- potencijal za bolju sliku (uključujući i televiziju visoke rezolucije) i kvalitet zvuka;
- niži troškovi prenosa ili sposobnosti prenosa većeg broja kanala ili usluga;
- auditorijum ima u ponudi širi sadržaj preko raznih platformi prenosa
- slobodu izbora pojedinačnih usluga u obliku koji mu odgovara.

Ne smemo da zaboravimo činjenicu da će nam digitalna tehnologija doneti mogućnost „da se u jedan TV kanal, u kome se u analognoj televiziji emituje jedan program, smesti 4 do 6 digitalnih TV programa odnosno 10 programa (ako se primeni veća kompresija)“¹⁶.

4. ZAKLJUČAK

Kada je reč o procesu digitalizacije, Srbija zaostaje za Evropom, ali i za zemljama u regionu. Ako je suditi prema nacionalnoj Strategiji za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa, Srbija bi do aprila 2012. godine trebalo da izvrši

¹³ Opširnije: CEE Digital Switchover Outlook 2010, 2010

¹⁴ Strategiji za prelazak sa analognog na digitalno emitovanje radio i televizijskog programa, str. 27

¹⁵ Milošević M., Petrović T., The Late Beginning of Digital Television In Serbia (Kasni počeci digitalne televizije u Srbiji) published in the forthcoming book of Mediacentar Sarajevo, Public Service Television in the Digital Age: Strategies and Opportunities in Six South- East European Countries, Mediacentar Sarajevo, 2008, str.2

¹⁶ Guzina B., Srbija na dobrom putu- digitalizacija radija i televizije, dostupno na web stranici: <http://www.audiohard.com/hififcafe/dokumentacija/Digitalizacija-za-Hi-Fi-caffe.pdf>

tranziciju digitalnog signala, dok su neke zemlje u regionu (primer su Slovenija i Hrvatska) pri kraju sa tranzicijom digitalnog signala. Ovih dana se u domaćim medijima špekuliše da će proces digitalizacije u Srbiji, zbog predstojećih izbora i ekonomske nestabilnosti u zemlji, biti odložen za 2013. godinu.

Imajući u vidu da se danas u Srbiji teško živi, opravdano se postavlja pitanje, da li su građani Srbije, u ovakvim privrednim uslovima, ekonomski spremni za proces digitalizacije medija, budući da se prihodi od pretplate građana smanjuju iz godine u godinu. Posmatrajući konstantne probleme sa kojima se elektronski mediji u Srbiji svakodnevno suočavaju, teško je prognozirati perspektive daljeg razvoja. Činjenično stanje je da budućnost javnih servisa u velikoj meri zavisi od javnih politika pomoću kojih će se podržavati dalji razvoj digitalizacije u zemlji. Nažalost, nema mnogo razloga da se nadamo da će predstojeća 2012. godina biti bolja od prethodne godine što se tiče ekonomije i medija. Onim medijskim organizacijama koje opstanu u uslovima krize, trebaće dosta godina kako bi se oporavile. Ipak, digitalizaciju treba posmatrati kao finansijski poduhvat, kao dugoročnu investiciju koja će u mnogome unaprediti poslovanje domaćeg medijskog sektora.

5. LITERATURA

- [1] Drašković V., Jovanović R., Savremena globalna finansijska kriza i mediji, Medijski dijalozi No.2, str. 33-46, <http://med-dij.com/033-46%20Medijski%20dijalozi%20-VDraskovic%20i%20RJovovic.pdf>
- [2] Footprint of Financial Crisis in the Media, http://www.soros.org/initiatives/media/articles_publications/publications/financial-crisis-media-20091201/aa-overview-20091201.pdf, 2010.
- [3] Golubović N., Anatomija globalne finansijske krize i implikacije za zemlje centralne i istočne Evrope, Ekonomska tema br. 2, Ekonomski fakultet u Nišu, 2009
- [4] Guzina B., Srbija na dobrom putu- digitalizacija radija i televizije, <http://www.audiohard.com/hificafe/dokumentacija/Digitalizacija-za-Hi-Fi-caffe.pdf>
- [5] KPMG, CEE Digital Switchover Outlook 2010, <http://www.kpmg.com/CEE/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/CEE%20Digital%20Switchover%20Outlook%202010%20-%20May%202010.pdf>
- [6] Milošević M., Petrović T., "The Late Beginning of Digital Television In Serbia (Kasni počeci digitalne televizije u Srbiji)" published in the forthcoming book of Mediacentar Sarajevo, Public Service Television in the Digital Age: Strategies and Opportunities in Six South-East European Countries, Mediacentar Sarajevo, 2008, http://www2.cji.ro/userfiles/file/PBS_SEENPM/Serbia_chapter_Milosevic-Petrovic.pdf
- [7] RTV, Izveštaj o finansijskom poslovanju za period januar-jun 2011, 2011
- [8] Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji do 2016. godine, 2011
- [9] Tekst medijske studije na srpskom jeziku, 2010, <http://www.uns.org.rs/Storage/Documents/2010/Tekst%20medije/Tekst%20medijske%20studije%20na%20srpskom%20jeziku.doc>
- [10] Zakon o radiodifuziji (Sl. glasnik RS", br. 42/2002, 97/2004, 76/2005, 79/2005 - dr. zakon, 62/2006, 85/2006 i 86/2006)